

Sundbyberg 2019-03-28

Sr Annika Strandhäll

Hej Annika och tack för givande samtal!

Vi uppskattar att du så snabbt kunde träffa oss den 19 februari och återkommer här som utlovat med lite fördjupad information i de frågor som vi berörde i vårt samtal.

Först några övergripande utgångspunkter som vi lyfter med alla statsråd vi träffar:

Trots politisk samsyn i riksdagen kring att mänskliga rättigheter är utgångspunkt för de funktionshinderpolitiska målen så ökar ojämlikheten och FN kritiserar Sverige för brister i genomförandet av ett rättighetsbaserat angreppssätt.

Rättigheter rör alla politikområden och kräver ett tydligt politiskt ansvarstagande i hela regeringen. Universell utformning, UU, är en av inriktningarna för politiken som kompletterar lagar om tillgänglighet, skydd mot diskriminering och rätt till individuellt stöd för att leva självständigt. Funktionsrätt Sverige vill se att hela regeringen använder UU som en process för att ingen ska lämnas utanför i politiska beslut och lagstiftning. Offentliga medel ska användas till att öka jämlikhet och inkludera den mänskliga mångfalden, aldrig riskera att utestänga delar av befolkningen.

Försäkringskassans hantering oroar

Vi får återkommande signaler om att Försäkringskassans hantering brister inom egentligen alla försäkringar som rör våra medlemsgrupper: Sjukpenning, sjuk- och aktivitetsersättning, assistansersättning, bilstöd och inte minst de nya försäkringsformerna merkostnadsersättning och omvårdnadsbidrag. Bristerna handlar om bemötande, information, dialogen med den försäkrade och snabba beslutsprocesser som försvårar för den enskilde att bevaka sin rätt. Vi får också ett ökande antal indikationer på handläggning som förefaller vara inkorrekt. Exempelvis personer som får sin sjukersättning indragen med hänvisning till att de deltar i daglig verksamhet, och därmed bedöms uppvisa arbetsförmåga. Bristerna ligger alltså både i kundkontakten och i myndighetsbesluten. I dialog med Försäkringskassans ledning, ger de bilden av att myndigheten under senare år arbetat med att bättre säkerställa att handläggningen följer lagen, och därmed förstärka rättssäkerheten. Vår bild är den omvända. Den enskildes rättssäkerhet, att få en individuell prövning av rätten till olika stöd, förefaller försvagad och alltmer slumpmässig.

Inom assistansförsäkringen är vi oerhört kritiska till Försäkringskassans uttolkningar av domstolsutslag och därmed myndighetens juridiska samlade bedömning av det faktiska rättsläget. Vi befarar att liknande juridiska tolkningar hos myndigheten av rättsläget inom andra socialförsäkringar också är bristande.

Försäkringskassan är en oerhört viktig myndighet med ett centralt samhällsuppdrag. För många av våra medlemsgrupper är relationen till myndigheten livslång och rättssäkra beslut inom socialförsäkringen helt avgörande för den enskildes livsförutsättningar.

Myndighetens egna uppfattning om sin samhällsroll och synen på socialförsäkringarnas bärande betydelse för att stärka människors möjligheter till arbete och försörjning, känns alltmer osäker.

Socialförsäkringen måste garantera trygghet för alla

Vi menar att sjukförsäkringen inte enbart kan vara en omställningsförsäkring.

Den som lever med en varaktig funktionsnedsättning eller kronisk sjukdom som påverkar möjligheten att arbeta, måste garanteras en god, varaktig försörjning. Vi värnar en solidariskt finansierad socialförsäkring som omfattar alla medborgare. Försäkringar som är kopplade till arbetsmarknaden och privata sjukförsäkringar är inte

tillgängliga för alla. De kan utgöra komplement till en allmän försäkring, men kan inte ersätta den utan att skapa stora klyftor.¹ Vi är starkt oroade över den växande ekonomiska ojämlikheten och att Sverige skiljer ut sig inom OECD med snabbast ökande klyftor. Vi tror att en starkt bidragande faktor är det försvagade skyddet i den svenska socialförsäkringen. Vi ser med stark oro på att allt fler bland våra förbunds medlemmar blir utförsäkrade och hänvisade till arbetsförmedlingen, med små möjligheter att faktiskt få jobb. Sjukförsäkringen behöver bli mer flexibel för att bättre skapa förutsättningar att kunna arbeta till hundra procent av sin egen förmåga.

Merkostnadsersättning och Omvårdnadsbidrag

Vi är i grunden positiva till förändringen av de tidigare försäkringarna handikappersättning och vårdbidrag. Även om vi haft kritiska synpunkter till de nya försäkringarna som bland annat rör risken för underfinansiering och att utformningen av de nya stöden riskerar få för höga trösklar och för lågt i tak, så delar vi regeringens uppfattning att försäkringsformerna länge varit i behov av modernisering och högre träffsäkerhet.

Det är oerhört angeläget att säkerställa att införandet av de nya försäkringarna sker rättssäkert och med goda marginaler för övergång från de tidigare försäkringarna. Vi ser en uppenbar risk att den oro som finns bland dem som haft någon av de tidigare försäkringarna riskerar att hota hela reformen om inte övergången till de nya försäkringarna sker med försiktighet och stor hänsyn till de försäkrade.

Aktivitetsersättningen

Efter många års ökning av antalet nya beviljanden av aktivitetsersättning, har trenden sedan något år tillbaka vänt. Vi har i dialog med Försäkringskassan inte fått någon tillfredställande analys om varför detta sker. Vi befarar att minskningen inte beror på att de sökande fått arbete eller studerar i högre utsträckning än tidigare. Riksrevisionens gav i sin granskning av aktivitetsersättningen² en rad rekommendationer till både regeringen och Försäkringskassan.

¹ En Socialförsäkring för alla – Handikappförbundens underlagsrapport (2011) till den parlamentariska socialförsäkringsutredningen, S2010:04

² Aktivitetsersättning – en ersättning utan aktivitet (RiR 2015:7)

Vi delar i stort Riksrevisionens analys och stödjer deras rekommendationer, och vi menar att varken regeringen eller Försäkringskassan uppfyllt rekommendationerna till fullo. För Försäkringskassans del handlar det om rekommendationen att utveckla en bättre uppföljning av de enskilda individer som mottar aktivitetsersättning. För regeringens del handlar det om rekommendationen att skapa bättre möjligheter för unga inom aktivitetsersättning att studera. Det råder fortfarande för stora hinder för detta. Med tanke på den sjunkande graden av beviljande under senare år, bör regeringen också initiera en kvalitativ analys om varför detta sker och vad som händer med de unga som får avslag.

Fattigdom för de som aldrig kan arbeta

Vår utgångspunkt är att alla människor har rätt till arbete och måste ges möjlighet att arbeta till hundra procent av sin egen förmåga. Trots det, finns det bland våra medlemsgrupper personer som aldrig kommer att kunna arbeta. De måste garanteras en meningsfull sysselsättning, men också en god försörjning. Garantinivån inom aktivitets- och sjukersättningen är idag på tok för låg. Trots regeringens tidigare välkomna höjning av garantinivån, uppgår den idag till maximalt 9 804 kr (för den som fyllt 30 år) i månaden före skatt. För den som aldrig kommer att få en arbetsinkomst, är detta den försörjning man ska leva på varje månad, hela livet. Många inom gruppen tillhör LSS personkrets och bor i gruppbostad, som sedan en olycklig dom i Högsta förvaltningsdomstolen (RÅ 2005 ref 28), gett kommuner möjlighet att beakta gemensamma utrymmen i hyran. Därmed föll principen om avgiftsbegränsningar som föreskrevs i LSS förarbeten. Det existerar alltså inget kostnadstak för LSS personkrets, motsvarande exempelvis inom äldreomsorgen. Gruppen är dessutom ytterligare utsatt genom att ha den högsta skattesatsen och dessutom ofta fler utgifter än befolkningen i övrigt. Avgifter för exempelvis färdtjänst, vård och behandling. Många lever alltså med en negativ disponibel inkomst och är stadigvarande beroende av försörjningsstöd. I praktiken försörjs många av anhöriga och har förlorat sin äganderätt och arvsrätt. En gåva, ett arv eller en utbetalning av skadeförsäkring får en direkt ödesdiger konsekvens

på försörjningen. Rätten till ett gott liv måste även omfatta de som aldrig kan arbeta.³

Förtroendeuppdrag i våra organisationer

Vi får med jämna mellanrum fortfarande signaler från våra medlemsförbund att man har medlemmar som avstår från förtroendeuppdrag av rädsla för att förlora sin sjukersättning. Detta utgör i första hand ett demokratiproblem. Vilka ska företräda personer med funktionsnedsättningar eller kroniska sjukdomar om inte de som bär den egna erfarenheten?

I andra hand så kan det innebära en försvårad rehabilitering och ökad förmåga till aktivitet. För många som står mycket långt från arbetsmarknaden, inte minst bland de som har psykiska funktionsnedsättningar, så kan ett ideellt engagemang vara ett första steg mot ökad aktivitet och bruten social isolering. Socialförsäkringen borde i alla lägen sträva efter ökad aktivitet. Varje steg, om än så litet, som kan föra en individ närmare en ökad arbetsförmåga borde vara den grundläggande "kompassen" för uttolkningen av socialförsäkringen och försäkringskassans handläggning.

Med vänliga hälsningar

Elisabeth Wallenius, ordförande

³ Funktionsrätt Sveriges plattform om Ett gott liv (2017) med konkreta fallbeskrivningar